

Keresztény elkötelezettség a politikai és társadalmi életben

Mélyreható politikai és társadalmi változások történnek hazánkban, amelyek alapvetően befolyásolják egyházunk életét is.

Megnyílt az Egyház szabad működésének a lehetősége. Az elmúlt hónap kiemelkedő eseményei jelezték a változásokat. Február 8-án Esztergomban országosan megemlékeztünk Mindszenty József bíboros, hercegprímás, esztergomi érsekről igazságtalan elítélésének 41. évfordulóján. Az egyházi és társadalmi megemlékezés jelképesen lezárt egy szomorú korszakot. Másnap, február 9-én megtörtént a diplomáciai kapcsolat újrafelvétele a Vatikánnal, amely jelképesen egy új korszakot nyitott meg. Február 11-én a Szent István-bazilikában ünnepélyes hálaadó szentmise volt a Szent Jobb jelenlétében, és a Magyarok Nagyasszonya pártfogásába ajánlottuk egész népünket. Végül február 12-én hatályba lépett a lelkiismereti és vallásszabadságról szóló törvény.

A „jelképes” szót használtam. Hisz a történelemben nincs törés, hanem folyamatosság van, ezért az eseményeket és feladatokat ebben a folyamatosságban kell szemlélnünk. De a „jelképes” szónak van mélyebb értelme is. A megemlékezés Mindszenty hercegprímásról figyelmeztet, hogy — főleg korfordulókon — nélkülözhetetlen az imádság, az áldozat, az engesztelés; a Szent István-bazilikában bemutatott szentmise pedig a hálaadásra indít Isten iránt, aki a történelem irányítója, egyben a Magyarok Nagyasszonya iránti bizalom erősítője, akinek a pártfogását sokszor megtapasztaltuk történelmünk folyamán.

A bekövetkezett változások arra indítanak, hogy keresztény küldetésünk alapján töltsük be szerepünket a közéletben. Erre hívta fel a figyelmet a Magyar Katolikus Püspöki Kar februárban kiadott nyilatkozata, valamint a választásokkal kapcsolatban kiadott pásztorlevél. Most a Szent István Társulat közgyűlése alkalmul szolgál arra, hogy az Egyház tanítása szerint szóljak a politikai és társadalmi életben tanúsítandó keresztény elkötelezettségről.

Az Egyház alapvető küldetése a Krisztustól kapott megváltás szolgálata és elnyerése. Ez azonban nem választható el a földi feladatok munkálásától, hisz a teremtő Istentől kapott küldetéséhez tartozik a földi élet formálása és megszentelése is. Így tanít erről a Zsinat: „Nem szabad a hivatásbeli és társadalmi tevékenységet egyfelől, a vallási életet másfelől fonákul egymással szembeállítani. Az a keresztény, aki elhanyagolja földi feladatait, valójában embertársaival, sőt magával az Istennel szemben fennálló kötelességeit hanyagolja el, és így éppen az örök üdvösségét veszélyezteti.” (GS 43) Ennek a feladatnak a teljesítéséhez ad irányelveket az Egyház, amint a Szentatya legutóbbi enciklikájában olvassuk: „Az Egyház bizonyítékát adta annak, hogy a szociális tanítás a kereszténység lényegéhez tartozik, mert Isten szavát alkalmaznia kell az emberek és a közösségek életére, továbbá az ezzel összefüggő földi dolgokra, amennyiben -irányelveket, értékítéleteket ad és konkrét cselekedetekben útmutatással- szolgál.” (Soll. Rei Soc. 8)

Az egész világon bekövetkezett változásokkal kapcsolatban külön szerepet kapott a politikai életben való részvétel. Ennek a századnak az ötvenes éveitől kezdődött el a tematikus és pozitív reflexió a politikai realitásról, mint olyan tényezőről, amely a keresztény egzisztencia meghatározója. Ennek a fordulatnak az indoka egyrészt annak a politikai realitásnak a tudatosítása volt, amelyet a technológiai fejlődés, az intézmények bonyolultsága hozott létre, másrészt a kereszténység közösségi és történelmi felfogásának az elfogadása. Hazánkban ismert indokok alapján ilyen jellegű reflexiók kevésbé

szerepeltek a közéletben az elmúlt idő alatt. Épp ezért a most bekövetkezett változások időszertűvé teszik, hogy reflektáljunk a keresztyén élet és a politika kapcsolataira.

A zsinati tanítás már rámutatott arra, hogy a keresztyéneknek megvan a maguk szerepe a politikai életben. A *Gaudium et Spes* zsinati konstitúció erre rámutat: „Krisztus összes hívei érezzék át, hogy különleges és csak általuk betölthető hivatásuk van a politikai közösségben: példájukkal mindannyian mutassák meg, hogy él bennük a kötelesség tudata, és hogy odaadóan szolgálják a közjót. Így tettekkel mutassák meg, hogyan lehet összhangba hozni a tekintélyt a szabadsággal, a személyes kezdeményezést az egész társadalmi testület szoros együtvé tartozásával, a kellő egységet a termékeny sokféleséggel.” (GS 75)

A politika éppen úgy, mint a földi feladatok többi területe, saját törvényekkel rendelkezik, ilyen értelemben autonóm. „A politikai közösség és az egyház függetlenek egymástól a maguk területén: ott autonómiájuk van. Mind a kettő ugyanazoknak az embereknek a személyes és társadalmi hivatását szolgálja, bár más-más címen. Annál gyümölcsözőbb lesz szolgálatuk mindenki javára, minél jobban ápolják az egészséges együttműködést, a helyek és korok körülményei szerint.” (GS 76)

Az egész Egyház küldetésének a betöltésében mindenkinek megvan a maga sajátos szerepe. Már az apostoli időkben is kifejezésre jutott: az egyházban sokféle szolgálat van, és szolgálatuk betöltésével építik Krisztus testét, vagyis az Egyházat. (vö. Ef 4, 12) A jelen kor körülményei között nemcsak kívánatos, hanem szükséges is, hogy a politikai és társadalmi élet területén betöltendő szerep elkülönüljön az üdvösség munkálásának feladatától. Míg az utóbbi a papság feladata, az előbbi a hívek küldetése. A zsinati tanítás kifejezésre juttatta, hogy a politikai és társadalmi élet szolgálata kifejezetten a hívek feladata. „A világi hívők eleve jól kiművelt lelkiismeretére hárul a feladat, hogy az isteni törvényt a földi társadalom életének irányítójává tegyék. Papjaiktól viszont a lelki világosságot és erőt kell várniok. Ne higgyék azonban, hogy lelkipásztoraik mindenhez értenek, és az összes felmerülő, esetleg súlyos kérdésekben is azon nyomban gyakorlati megoldást tudnak ajánlani, vagy hogy ez lenne a papok küldetése. Vállalják a világi hívők a maguk sajátos szerepét, keresztyén bölcsességgel és engedelmesen figyelve a tanítóhivatal eligazító szavaira.” (GS 43)

Minden keresztyén legáltalánosabb kötelessége a demokratikus államformában, hogy saját véleménynyilvánításával befolyásolja a politikai és társadalmi élet alakulását. „Tudja meg tehát minden állampolgár, hogy a közjó érdekében joga és egyben kötelessége a szavazás szabad lehetőségével élni.” (GS 75)

Ugyanakkor a megfelelő adottságokkal rendelkező és arra hivatott híveket felszólítja a Zsinat, hogy aktívan vegyék ki részüket a politikai élet keresztyén alakításából: „Akik alkalmasak vagy tehetséget árulnak el a politika nehéz, de egyszersmind nemes mesterségére, készüljenek fel rá, és a maguk kényelmével vagy áruba bocsátható érdekeivel nem törődve igyekezzenek azt gyakorolni... Az Egyház pedig elismerésre és tiszteletre méltónak tartja azok munkáját, akik embertársaik szolgálatában az állam javának szentelik magukat és vállalják e tisztség terheit.” (GS 75)

II. János Pál pápa *Christifideles laici* címmel apostoli buzdítást adott ki a legutóbbi püspöki szinódusról, amelynek témája volt a hívek szerepe és küldetése az Egyházban és a mai világban. Az apostoli buzdítás bőségesen tárgyalja a hívek sajátos küldetését az élet minden területén. Külön szól politikai és társadalmi tevékenységükről, amelyre éppen a mai változó világunkban külön is fel kell figyelünk.

Mindenekelőtt kiemeli, hogy a híveknek sajátos szerepük van a politikai élet munkálásában. „A hívek feladata a földi élet keresztyén szellemben történő irányítása a személy és a társadalom szolgálatával; ezért semmiképpen sem mondhatnak le a politikai életben való részvételről. Ide tartoznak a maguk sokféleségében a gazdasági, szociális, törvényhozói,

adminisztratív és kulturális feladatok, amelyek szervezeten és intézményesen a közzóra irányulnak. Amint a zsinati atyák többszörösen kinyilvánították, mindenkinek joga és kötelessége a politikai életben való részvétel, igaz, különböző formában, módozatban, tevékenységben és felelősségben, amelyek egymást kiegészítik. Sokféle vád hangzik el a politikai tevékenységgel szemben, mint szükségszerű morális veszélyekkel szemben, mint amilyenek a szélsőséges karrierizmus, a hatalom bálványimádása, az egoizmus és a korrupció, amelyekre gyakran hivatkoznak a közéleti emberek életével, a törvényhozó testületekkel, az uralkodó osztállyal, a politikai pártokkal kapcsolatban. Mindez mégsem igazolhatja a keresztények kételkedő magatartását vagy távolmaradását a politikai élettől.” (ChL 42)

A politikai tevékenység keresztény szellemben mindig a közzóra irányul. A Christifideles laici apostoli buzdítás ezt határozottan kiemeli a politikai tevékenységgel kapcsolatban. „Az ember és a társadalom javára irányuló politikai tevékenység alapvető kritériuma a közjó szolgálata, amely minden embernek és az egész embernek a javát szolgálja, az egyes személyek vagy szabad csoportosulások javát biztosítja. A zsinati okmányban ezt olvassuk: A politikai közösség tehát a közjó végett létezik, belőle meríti teljes igazolását és értelmét, benne gyökerezik veleszületett és saját joga. A közjó pedig magában foglalja mindazokat a társadalmi életfeltételeket, amelyek között az emberek, családok és társulások teljesebben és könnyebben érhetik el végső céljukat.” (ChL 42)

A politikai tevékenység sokirányú és a maga belső törvényei alapján autonóm. Keresztény szellemben viszont kell, hogy ezt áthassa az igazságosság szelleme, hisz csak erre épülhet fel az igazi társadalom, a jogállamiság. „A személy és a társadalom javára végzett politikai tevékenység állandó útmutatója az igazságosság védelme és előmozdítása. Ez -erény- (virtus), amelyet mindenkinek követnie kell; ugyanakkor erkölcsi -erő- (vis) is, amely a közösség és az egyesek munkáját segíti a jogok és kötelességek meghatározásában, az ember személyi méltóságának a védelmében.” (ChL 42)

A politikai tevékenység egyik legnagyobb kísértése a hatalomra való törekvés és annak megtartása. Ez a történelem tanúsága és erről manapság hazánkban is sok szó esik. Az átlagember a politikai tevékenységben gyakran csak a hatalom birtoklását látja. Keresztény szellemben azonban ez szolgálatot jelent. Csak az a politikai munka lehet párton belül vagy párton kívül autentikus és keresztény, amelyet áthat a szolgálat szelleme. „A politikai hatalom gyakorlásában alapvető a szolgálat szelleme. A szükséges felkészültség és alkalmasság mellett csak ez tudja az emberek politikai tevékenységét megbízhatóvá tenni, amit egyébként a nép jogosan megkíván. Határozott harcot kíván meg, valamint a kísértések erős leküzdését, mint amilyenek a hűtlenség, a hazugság, a közpénzek kevesek javára való felhasználása, személyválogatás, kétes vagy tiltott eszközök alkalmazása a hatalom megtartása, biztosítása, növelése érdekében.” (ChL 42)

A politikai élet autonómiájáról az apostoli buzdításban ezt olvassuk: „A politikai tevékenységben részt vevő híveknek meg kell tartaniok a földi dolgok helyesen értelmezett autonómiáját, ahogy azt a Gaudium et Spes konstitúcióban olvassuk: -Nagyon fontos, hogy helyes szemlélet alakuljon ki — különösen a pluralista társadalmakban — a politikai közösség és az egyház viszonyáról. Legyen továbbá világos a különbség aközött, amit a keresztények, akár egyénenként, akár csoportot képezve, mint keresztény lelkiismeretű állampolgárok a maguk nevében cselekszenek, és aközött, amit lelkipásztorokkal együtt az egyház nevében cselekszenek.-” (ChL 42)

A keresztény politikus sohasem vonatkoztathat el az igazi emberi és evangéliumi értékektől. „A híveknek éppen a mai időkben fontos feladata és kötelessége a tanúságtétel az emberi és evangéliumi értékekről, amelyek politikai tevékenységükkel összekapcsolódnak. Ilyenek a szabadság, az igazságosság, a szolidaritás, mindenki javának hűséges és önzetlen szolgálata, a becsületes erkölcsi élet, a szegények és elmaradottak kiemelt

segítése. Mindez megkívánja, hogy a hívek az Egyház életébe mindig jobban bekapcsolódjanak és az Egyház szociális tanítása vezesse őket.” (ChL 42)

Az önzéssel, az egoizmussal szemben a közösségi egymásra utaltság és az egymásért munkálkodás szükséges. Épp ezért a szolidaritás sohasem hiányozhat a keresztény politikai munkából. A Szentatyá így tanít: „Az emberi fejlődést szolgáló politika módja és eszköze a szolidaritás. Ez megkívánja mindenkinek az aktív és felelős *részvételét* a politikai életben az egyes polgárok részéről éppúgy, mint a különböző csoportok, munkásközösségek és politikai pártok részéről. Mindannyian a politika munkálói és építői vagyunk. A *Sollicitudo rei socialisban* már mondtam: a szolidaritás -nem holmi szájalom és bizonytalan irgalmasság, vagy felületes részvét annyi szenvedő ember iránt, hanem ellenkezőleg: *eltökélt akarat és állandó gondoskodás* a közjóért, azaz mindenkéért külön-külön és *összességében*, mert mindnyájan felelősek vagyunk.” (ChL 42) „A szolidaritás a politikában ma azt kívánja, hogy ez a szemlélet kiszélesedjék, minden nemzetet és a nemzetek szövetségét felülmúlva legyen egész világrészre, sőt az egész világra kiterjedő.” (ChL 42)

A politika az embert szolgálja, az ember szolgálata pedig nem merülhet ki csupán a gazdasági értékek gyarapításában, elrendezésében. Hozzá tartoznak a személyes értékek is, amelyeket a kultúra hordoz magában. Igazi keresztény politikus erről sohasem feledkezhet meg. „Az emberi személy és társadalom szolgálata a kultúra megteremtésében és átadásában mutatkozik meg, amely főként napjainkban az emberi közösség és társadalmi fejlődés legsúlyosabb feladatai közé tartozik. A zsinati tanítás alapján a kultúra -mindazt jelenti, amivel a maga sokirányú szellemi és testi képességét kiműveli és kibontakoztatja az ember. Ismeretszerzés és munka által meghódítani igyekezik az egész világot, az erkölcsök és az intézmények tökéletesítésével pedig emberiesebbé teszi a közösségi életet a családban és az egész társadalomban, végül, az idők folyamán műveiben fejezi ki, közli másokkal és örökíti meg lelkének nagy élményeit és törekvéseit, hogy azok sokaknak, sőt az egész emberiségnek a felemelkedését szolgálják.” (ChL 44)

Mindezek munkálása hozzájárul a béke biztosításához, amelyről ezt írja Szentatyá: „A szolidáris politikai tevékenység gyümölcse, amelyet mindenki kíván, de mégis annyira nehéz: *a béke*. A hívek nem lehetnek sem közömbösek, sem visszahúzódnak mindazzal szemben, ami a békére vonatkozik, vagy a békét veszélyezteti: erőszak, háború, kínzások, terrorizmus, börtöntáborok, katonai erőre támaszkodó politika, felfegyverkezés, a nukleáris fegyverek veszélye. Ellenkezőleg a hívek, mint Jézus Krisztus tanítványai, aki a -Béke fejedelme- (Iz 9, 5) és a mi Békénk (Ef 2, 14), mint békeszeretőknek (Mt 5, 9) vállalniuk kell a feladatot részint a -szív- megtérésével, részint munkájukkal az igazságért, a szabadságért, az igazságosságért, a szeretetért, amelyek a béke elengedhetetlen feltételei.” (ChL 42)

Végül az emberi értékek mellett a természeti értékekről sem szabad megfeledkezni. A technika előhaladásával a természetvédelem kérdése is előtérbe kerül, amely a keresztény politikust is kötelezi az apostoli buzdítás szerint: „A gazdasági-szociális élettel kapcsolatban ma sürgető az *ökológia*. Kétségtelenül Istentől az ember azt a feladatot kapta, hogy uralkodjék a teremtményeken és művelje a földet... Az ember ajándékot tart kezében, amelyet át kell adnia a következő nemzedéknek, lehetőleg gyarapítva.” „A Teremtőtől kapott hatalom, amellyel a hasonmás embert felruházta, nem abszolút, nem szabad vele -élni vagy visszaélni-, vagy tetszés szerint felhasználni. A használati mód, amelyre már kezdetben a Teremtő utasította az embert, jelképesen benne van a tiltásban: -annak a fának gyümölcseiből ne egyél- (vö. Ter 2, 16–17); ez eléggé világosan megmutatja, hogy az egyetemes természet látható és elemi alkotórészei dolgában, amelyekből a kozmosz áll, alá vagyunk vetve nemcsak a biológiai, hanem a morális törvényeknek is, és ezek nem szeghetők meg büntetlenül. A helyesen felfogott fejlődés nem mellőzheti a fenti

meggondolások sorozatát, a természeti dolgok felhasználását, a segélyforrások megújítását és a mértéktelen iparosodás következményeit, amelyek lelkiismeretünket *morális megfontolásra* készítetik, hogy ezeket a haladástól elkülönítse.” (ChL 43)

• • •

Néhány, inkább általános gondolatot emeltem ki a tanítóhivatal útmutatásaiból. A politika ma már a keresztény egzisztencia meghatározójává lett, vagyis beépült a keresztény életbe. Nem olyan módon, mintha a politikai élet törvényei a keresztény életvitel forrásai lennének, mert ebből csak tévedések jöhetnek létre. Hanem olyan módon, hogy az önmagában autonóm politikai és társadalmi életnek a keresztény tanítás útmutatást ad, hogy az valóban keresztény legyen és ezzel együtt a közösség valós érdekeit szolgálja.

Az elmúlt időben magyar egyházunk külső okok miatt kevesebb figyelmet fordított ezekre a szociális tanításokra. Most, amikor megnyílt a lehetőség a keresztény hívek előtt is a politikai és társadalmi életben való részvételre, fokozottabb feladatot jelent az egyházi tanítás mélyebb megismerése és annak a követése.

A Szent István Társulat közgyűlésén tartott előadásomnak az volt a célja, hogy erre a feladatra külön is felhívjam a figyelmet.

KELÉNYI BÉLA

képek egy némafilmből

*a visszajátszott visszanézett képek
abová belépünk azóta is. abová érkezünk
abonnan nem jutunk ki többé. elsötétedő
álom ahol újra találkozunk. az álmok
nem bagynak nem maradnak el. találkozások
ahol nem látjuk nem is érinthetjük egymást.
csak az ébredésbe nyíló képek közeledések.
kiléptünk rajtuk keresztül visszalépünk
és ott állunk ott várakozunk újra ahol
már nem vagy azonban eltűntem eltűntél.*